

Un roman despre Bucureștiul interbelic și destine cu trasee dramatic schimbate de interese care nu țin niciodată seama de moralitate. Aceasta e esența romanului scris de Cezar Petrescu. Mai detaliat,

Constantin Lipan se mută la București cu familia sa, compusă din soție, Elena și copiii Sabina, Ana, Costea, Nellu. Pentru fiecare copil al familiei Lipan, capitala înseamnă altceva:

„Pentru Ana, care de un an terminase pensionul, capitala însemna decorul în sfârșit vrednic de făptura ei înaltă, rece, aristocratică și țâfnoasă.”

„Pentru Costea – „rebelul tribului Lipan”, cum îl numise Sabina, capitala reprezenta facultatea, conferințele și biblioteca Academiei, anticarii și cursurile savante.[...] Și mai însemna camaradul necunoscut căutându-l cu antenele fine în nevăzut pentru a-l consola de orizontul mărginit al familiei, unde se simțea străin.”

„Nellu, închipuia capitala ca un fabulos garaj de unde nu lipsește nicio marcă de automobil.”

„Iar pentru Sabina capitala însemna larmă, prilej de înveselire și de încântare a ochilor, forfota de bălci a mulțimii, un necurmat film în care comedia irezistibilă și drama patetică se alternează într-o reprezentare fără pauze, cu programul mereu schimbat și cu actorii mereu întineriți.”

Iar pentru toți Bucureștiul însemna

„necunoscutul miraculos, cetatea mirajelor, vrăjită turbincă unde fiecare va afla tot ce-i pofteste inima și tot ce i-a urzit, himeric, închipuirea.”

În vagonul de tren cu care numeroasa familie vine la București, mai călătorește și Teofil Steriu, scriitor, pe care Cezar Petrescu îl descrie cât se poate de sugestiv în câteva cuvinte:

„Teofil Steriu își șterse cu o mișcare circulară sudoarea de pe chelia rotundă, grasă și lucie.”

În tren se mai află un personaj important al romanului, Ion Ozun, care,

„în șapte ore, de când se urcase cu lădița de lemn acoperită cu tinichea și cu legătura lui de

haine sărace, iscodise toate figurile tovarășilor de vagon, și pentru fiecare durase un sumbru roman al existenței."

Ion Ozun, priceput în arta scrisului, ne apare în roman după trei săptămâni de la mutarea în chirie, în București. Proprietarul, dom' Panaioti, era

„mai zgârcit ca Hagi-Tudose, ca părintele Eugeniei Grandet și ca avarul lui Molière laolaltă."

Un exemplu de zgârcenie a proprietarului: pe scara imobilului unde locuiau chiriașii săi era un bec atât de chior încât

„împrăștia o lumină muribundă."

Ion Ozun se lovea de fiecare dată pe scară de un obstacol neprevăzut.

„Se lovi, invocă mai insistent aceiași sfinți părinți ai calendarului ortodox, își frecă osul secăt de durere și înaintă precaut, ca un spărgător fantomatic în exercițiul funcțiunii."

Fiecare chiriaș avea lacăt la ușă.

„Erau lacăte uriașe și grosolane, indiciu al unor firi simpliste, care au prejudecata forței. Erau lacăte complicate, cu secret, trădând firi bănuitoare și ascunse. Erau lacăte minuscule și frivole, dovedind o lipsă totală de seriozitate."

Ozun nu locuia singur în cameră. Avea mulți „colegi"- niște gândaci, a căror existență acolo era de neexplicat.

„Ce puteau găsi într-o încăpere atât de deșartă? Cu ce se hrăneau oare de erau atât de grași! Această nu și-o explica Ion Ozun și categorisise întrebările fără răspuns printre misterele impenetrabile ale naturii."

Nemâncat de trei zile, Ion Ozun vede trecătorii de pe calea Victoriei cu

„privirea dilatată de tortura foamei, ca într-un început de delir, numai oameni sătui, sătui, sătui..."

Geniul de mare scriitor al lui Petrescu apare atât de clar în evidență! A fost o încântare pentru mine să-i recitesc acest roman! Un mic fragment edificator:

„Uneori trotuarele negre par negre omizi cu mii de picioare articulate. De unde vin și ce îi gonește pe toți? E greu să admiți că în fiecare palpită o altă durere, alt sânge, alte ambiții și poate o scânteie din focul divin. E greu să admiți că dintr-o mie de mii, cu fețe la fel, cu ochi la

fel, cu haine la fel, doar unul ales între toți va supraviețui peste toți. [...] el singur încă va mai trăi peste veac, într-o carte, într-o pânză, într-un muzeu."

E bine să nu judecăm oamenii după aspectul lor fizic, și totuși o facem...Sabina Lipan îl redescoperă pe „Pinguinul” din tren așa cum l-a asemuit, în scriitorul sensibil și talentat Teofil Steriu.

„N-aș fi crezut niciodată că un om așa de gras , și care dormea ca o plăcintă, are atâta simțire."

Același Teofil, își întreba în fiecare zi bucătăreasa ce va mânca la prânz. Lucru extrem de important, pentru că

„în orânduiala de om resemnat la singura îndestulare a stomacului, ținea întotdeauna să anunțe din vreme stomacul de ceea ce-l poate înveseli sau mâhni."

Costea, fratele Sabinei, completează „portretul” scriitorului Steriu:

„Am aproape toate volumele. Dar să știi că nu e o literatură de fleacuri, cu dansatori, palasuri și toate mofturile. Teofil Steriu a văzut tot tragismul vieții. Trebuie să fi trăit intens și să fi suferit mult ca să presimtă lucruri atât de ascunse din sufletul omenesc."

Scriitorul, dimineața,

„Își biciuia căptușeala adipoasă a trupului sub asprele șfichiuri de duș; proaspăt primenit și îmbrăcat corect, ca un șef de birou luni dimineața, se așeza la mașina de scris."

Constantin Lipan, cel care vine la București cu toată familia să-și preia funcția promisă, se întâlnește cu ministrul Justiției, fostul său coleg de școală Gică Elefterescu. Era considerat

„bun în cel mai deplin și dezinteresat înțeles al cuvântului. Adevărat corb alb. Corb alb între cei negri! De fapt, surâsul amical de pe buze, cu care întâmpina într-o egală bunăvoie tartorii cei mai îmbătrâniți în rele ai partidului, ca și solicitanții timizi și necunoscuți de la periferia țării, ascundea o cruntă și lucidă cunoaștere a slăbiciunilor omenești. Își ascunsese unghiile, știind să aștepte. Acum se pregătea să le scoată la iveală. Pentru socotelile sale, Constantin Lipan era omul cel mai potrivit."

Elefterescu se justifică în față lui Lipan că politica a fost

„un mijloc, nu un scop. Când ești în haita lupilor, trebuie să urlai ca lupii. Prin politică vreau să

fac ceva bun și durabil. [...] atât în țara românească de ieri, cât și în cea de azi, de după război, nu se poate altfel. Nu se poate pe altă cale. Vreau să le dau în cap tâlharilor! Tâlharilor de oriunde..."

Nu cred că Cezar Petrescu, în momentul când i-a fost publicată cartea, în 1930, ar fi putut intui că în 2012 afirmația sa despre „trambulina” pe care o reprezenta politica în perioada descrisă în roman își va găsi confirmarea și crunta continuitate în zilele noastre...

În căutare de lucru pe la ziarele vremii, Ion Ozun își propune să dea bacșișuri grase
„când va intra și el în angrenajul acestei uzine în care se fabrică opinia publică.”

Greu de schimbat societatea românească...Opinia publică se „modelează” și azi prin presă!
Suferințele lui Ozun continuă. Inventează orice, numai să se încălzească puțin. Intră în holurile hotelurilor și spune portarilor că așteaptă un prieten, care, rând pe rând, „se numeau”, bazându-se pe imaginația sa și pe ignoranța celor responsabili cu ordinea în clădiri, Grigore Alexandrescu, Vasile Cârlova, Șt.O.Iosif!

După multe insistențe, Ion Ozun e primit de Teofil Steriu. Între cei doi are loc o discuție despre suferință, libertate, speranță. Teofil Steriu spune:

„Suferința presupune speranță de eliberare. Ea dă un scop vieții Și important în viața e să urmărești un scop; nu să-l atingi!”

Discuția dintre Ozun și Steriu se prelungește mult. Durduliul scriitor îl invită la masă pe Ozun, dar deja bucatele erau de mult reci.

„Ciorba are să fie rece, sufleul plăcintă și friptura arsă. Dar vom trece peste aceasta. La vârsta dumitale n-au nicio importanță și la vârsta mea înseamnă o variație.”

Căutările lui Ion Ozun continuă. O speranță îi vine din partea lui Mirel Alcaz, un cunoscut, care îi propune să colaboreze la noua revistă, „Voința”. Când citești acest titlu,

„parcă vezi un pumn lovind, care afirmă și bagă fiori în oasle pezevenghilor, ale profitorilor, ale îmbuibăților!”

După cum observați, o revistă cu accentuată atitudine proletară...

Discutia dintre cei doi tineri și rebeli, Costea și Ion, lămurește titlul romanului ales de Cezar Petrescu. Pe calea Victoriei,

„Aici, pe bucată aceasta de câteva sute de metri, e bălciul vanităților. Aici se îmbulzesc toți, din toată țara, să-și arate o haină, obrazul bine hrănit, automobilul scump, prețul lașităților și al vânzărilor...”

Toți colegii lui Costea au un singur gând:

„...să se căpătuiască, să se slujească de diplomă, ca să se poată plimba pe Calea Victoriei într-un automobil al lor și să fie invidiați de cei care umblă pe jos.”

Și totuși, între Calea Victoriei și oricare loc sălbatic din lumea aceasta e o mare asemănare:

„...sălbaticii sunt oriunde și mai ales aici. Că poartă veston negru, ochelarii lui Harold Lloyd, iar când se vânează unii pe alții, nu au nevoie de arc cu vârful săgeții înveninat.”

Fără îndoială, Cezar Petrescu e recunoscut de specialiști ca unul dintre marii scriitori ai literaturii române. În opera sa „Calea Victoriei”, sunt câteva construcții frazeologice interesante, care mi-au produs și mie o mare bucurie citindu-le. Iată un exemplu: familia Lipan e invitată la o recepție, unde, în afară de gazde, nu cunoșteau pe nimeni. Autorul romanului spune:

„De la intrare, ușurați de veșmintele groase, escamotate de valeți cu mănuși albe de ață, aruncaseră priviri disperate de naufragiați ca să se agațe de o figură cunoscută.”

La aceeași recepție, alt invitat, Guță Mereuță, stătea retras.

„...aștepta într-adevăr trist, cu un nas prelung și proboscidian. Nu știa să danseze. N-avea nimic în figură sau în vorbă care să atragă o femeie. Cu ochii împinși în lături, spre tample, de rădăcina lată a apendicelui olfactiv dezvoltat peste măsură, în sala plină de râsete, de vuiet și de trepidație, stătea nemișcat[...] lângă ușă, ca un posomorât cioclu al acestei tumultuoase desfătări.”

Alte exemple de har scriitoricesc al lui Cezar Petrescu:

Ion Ozun stă în camera sa și se uită pe fereastră. Vede

„...plopul cel chinuit și crescut în piatră, [care] a întins spre fereastră un ram cu frunze mici, pricăjite, închircite, dar cu foșnet atât de dulce, argintiu.”

Malnutriția îl ține pe Ion la pat. Este îngrijit de o actriță plinuță, vecina lui de palier.

„Vorbind, Sonia Vișoreanu gesticula și gesticulând lăsa să se desfacă laturile capotului. Dedesupt, trupul apărea alb și gras, cu pielea catifelată și falduri de odaliscă la pântec.”

Reîntorcându-ne la desfășurarea evenimentelor din roman, aflăm că Mirel Alcaz, directorul revistei de mare succes „Voința”, revistă la care și Ozun își găsește un loc bine plătit,

„din independența „Voinței” iscusit arendată în dreapta și în stânga, își cumpărase o casă impunătoare[...] împodobită cu sumedenie de tablouri și sculpturi înhățate pe gratis de la artiști cu prilejul expozițiilor în schimbul unor cronici elogioase în ziar.”

Același Alcaz ajunge membru în

„trei foarte bănoase consilii de administrație.”

Ozun vrea să fie altfel...

„...cu spaimă se ferea sa nu lunece mai jos, să nu fie într-o zi după chipul și asemănarea lui Mirel Alcaz, gata la orice tocmeală, cu surâsul nevinovat pe buze și fără tresărirea niciunei remușcări.”

Teofil Steriu moare pe neașteptate. E găsit de servitoarea lui,

„rece, în jilțul biroului, ca un funcționar adormit în lipsa șefului. Nu era nicio urmă de luptă cu moartea. O pagină întreruptă și condeiul așezat cuminte alături.”

Părea că doarme, așa cum făcea de multe ori. Numai că acum,

„gândul se oprișe răcit [...]”

E excepțională expresie, nu vi se pare? Alt exemplu de mare scriitor care este Cezar Petrescu:

„Teofil Steriu, chiar dacă nu s-ar fi aflat în sicriu, cu pleoapele închise vieții, tot n-ar fi știut că rândunelele au sosit.”

Costea Lipan intră într-un anturaj periculos și se retrage de sub influența familiei. Sora lui,

Sabina, merge la el și încearcă să-l readucă printre cei pe care i-a avut în preajmă în primii ani de viață.

„Sabina îl găsi mai colțuros, voluntar, agresiv și enigmatic. Pentru dânsa, fusese întotdeauna un inspirat, un om tare, un răzbunător social. Era numai un tânăr chinuit de lupta cu el însuși.”

Și Costea o vede mult schimbată pe sora lui.

„A devenit ceea ce trebuia să devină. O domnișoară probabil cu fumuri și care fără îndoială a început să charlestoneze.”

A charlestona, sau a dansa charleston. Un dans la modă în toată lumea în anii 1930-1940.

Tatăl lui Costea, procurorul general Constantin Lipan refuză să închidă dosarul „Iordan Hagi-Iordan”, cu toate insistențele ministrului Gică Elefterescu. Om de onoare, Lipan își prezintă demisia, care îi este refuzată de ministru, pentru că

„numai el ar fi putut înmormânta cu toate onorurile această istorie care dura de patru ani.”

Sabina îl atenționează pe fratele ei ca în câteva ore va fi ridicat de poliție, fiind implicat în asasinarea primului ministru. Costea privește pe geam, după cum spune,

„la această Calea Victoriei, pe care n-am s-o mai pot contempla multă vreme de la aceeași înălțime.[...] De aici văd viermii și pe cei care strivesc viermii. Învăț să-i urăsc și pe unii, și pe alții. Pe viermi, fiindcă se lasă striviți. Pe ceilalți, fiindcă strivesc...”

Jos, în stradă, unde se întoarce Sabina,

„pudra străvezie de picuri dura încă, pulverizată din senin și scânteind diamantin în snopii de raze.”

Șantajul a funcționat întotdeauna...Constantin Lipan e șantajat de ministru, pentru că fiul lui, Costea, e implicat în asasinatul despre care am amintit. Procurorul general are frământări interioare.

„...de câteva zile umerii coborau treptat și ochii se stingeau sub sticla ochelarilor. De câteva zile, trupul trudit se scorojea[...]. Își aducea aminte tresărind. Corpul revenea la loc, cu umerii rectificați, ca o armă care s-a încărcat din nou, automat.”

În finalul romanului Sabina se sinucide, chiar în camera lui Costea, și petrolistul Iordan Hagi-Iordan scapă de sub urmărirea justiției.

Costea Lipan și familia lui au pierdut tot când s-au suit, cu ani în urmă, împreună cu atâtea speranțe, în trenul de București ...Acum, Costea stă lângă cadavrul Sabinei.

„Pe cerul nemărginit albastru două brațe întinse descătușează în sfârșit plumbul. Dar nu știi ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deșartă de jos.”

Viermuirea deșartă de jos ne înghite și pe noi...Dar nu pe toți...Mai e câte unul, de exemplu, Cezar Petrescu, ales

„dintr-o mie de mii, cu fețe la fel, cu ochi la fel, cu haine la fel, doar unul ales între toți va supraviețui peste toți. [...] el singur încă va mai trăi peste veac, într-o carte, într-o pânză, într-un muzeu.”